

Mot kirkelig selvstyre anno 2020

Aktuelle virkemidler for å skape en helhetlig kirkeorganisasjon for Den norske kirke

Foredrag ved direktør Jens-Petter Johnsen på Nordisk kirkeretskonferanse, 23.– 25. august 2015, Roskilde

1 Innledning

I forbindelse med flyktningestrømmen til Europa sa forbundskansler Helga Merkel i forrige uke følgende:

«Europas problem er ikke at det er for mange muslimer i Europa, men for få kristne.»

Å arbeide med kirke- organisasjon handler om noe mer enn nettopp det.

Det handler om hvordan vi best kan bidra til at troen på den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus, kan gis næring, vokse og nå nye mennesker.

Det handler om hvordan vi gjennom utvikling av den kirkelige struktur kan være mer offensiv, modigere, tydeligere kirke.

- Hvordan bidrar strukturarbeidet til å gi ny kraft og fornyet visjon til å være kirke i dagens samfunn og verden?
- Hvilke oppgaver er det maktpåliggende at vi gjør bedre enn i dag og på hvilken måte bidrar endringene i kirkeorganisasjonen til dette?
-

Vår nordiske kirker kaller seg folkekirker.

«Folkekirke» kom for første gang inn i den norske grunnloven i 2012.

Det handler om å være både folkekirke og bekjennelseskirke – samtidig og på en gang.

En kirke som etter sitt vesen er bekjennelseskirke og etter sitt formål folkekirke.

Det er med dette som utgangspunkt vi skal snakke om de strukturelle endringer som er under innføring i Den norske kirke.

Formatted: Indent: Left: 1,27 cm,
No bullets or numbering

Takk for anledningen til å si noen ord om reformprosessen som skjer i Den norske kirke.

Dere er kjent med at vi i Den norske kirke står midt i en omfattende og trinnvis reformprosess for kirkelig selvstyre og ny kirkeorganisasjon.

Utgangspunktet for dette var et bredt «kirkeforlik» på Stortinget fra 2008 – 10. april, akkurat samme dag som den nordiske kirkerettskonferansen ble arrangert på Voksenåsen i Oslo - og som førte til en endring av Grunnloven, slik at Den norske stat ikke lenger holder seg med ett særskilt trossamfunn, den lutherske kirke og at alle tros- og livssynssamfunn skal behandles på like linje.

Og - at det kongelige kirkestyret blir opphevet.

Den nye grunnlovens § 2 er i stedet blitt en slags verdiparagraf og lyder:

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

Den nye § 16 i Grunnloven lyder nå slik:

«Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje».

Denne historisk viktige forfatningsreformen førte umiddelbart til at tilsetting/utnevning av biskoper og proster i 2012 ble overført fra Kongen i statsråd til henholdsvis Kirkerådet og bispedømmerådet.

Men det er først nå i 2017 vi vil få en forvaltningsreform som gjør Den norske kirke til et selvstendig trossamfunn og folkekirke.

Frem mot 2020 forventer vi at Den norske kirke ved sitt øverste representative organ, Kirkemøtet, vil få vide fullmakter til å gjennomtenke og revidere hele «kirkens ordning».

Samtidig vet vi at det fortsatt er slik at en videre kirkeordningsreform forutsetter politisk vilje på Stortinget.

Lovgivningen om Den norske kirkes ordning forventes å bli betydelig slanket.

Slik Kirkemøtet har forutsatt og nåværende Regjering har i sin regjeringserklæring.

Det er stor enighet på Stortinget om de nye grunnlovsbestemmelsene.

Derfor vil fremtidens kortfattede særlovgivning om Den norske kirke også i fremtiden ha sin forankring i paragraf 16 i Grunnloven.

2 Et lite tilbakeblikk

For å forstå dagens reformsituasjon i Norge, er det nyttig å foreta et historisk tilbakeblikk.

Den kirke vi fikk i 1814, da den danske og den norske stat og dermed den danske og norske kirke skilte lag, var i sine grunnleggende trekk en videreføring av eneveldets kirkeordning.

Dette var særlig uttrykt ved at Grunnloven beholdt kirkestyret som et kongelig prerogativ (Kongens såkalte særskilte kirkestyre).

Det gir historisk lange perspektiver bakover i tid når vi vet at Den norske kirkes formelle læregrunnlag også i dag har sin rettslige forankring i eneveldekongen Christian Vs Norske Lov fra 1687.

Etter 1814 har vi hatt en lang rekke kirkelige reformer med sikte på økt kirkelig selvstyre og med valgte råd på ulike nivåer:

- Menighetsmøtet (innført av Kongen i 1873)
- Menighetsråd (ved lov 1920)
- Bispedømmeråd (ved lov 1933)
- Bispedømmerådernes fellesråd / Kirkerådet (ved lov 1969)
- Kirkemøtet (ved lov 1984)
- Lærenemnd (ved lov 1987)
- Kirkeloven av 1997 overførte myndighet og økonomi til de kirkelige fellesråd, et lokal kirkelig organ på kommunalt nivå.

Samtidig som en rådsstruktur fra lokalt til sentralt nivå ble etablert gjennom lov, ble de folkevalgte, kirkelige rådsorganene tillagt økt myndighet – dels gjennom delegasjon fra Kongen, dels ved lov.

Gjennom sammensetningen av rådene, der henholdsvis sokneprest og biskop har fått sete i respektive menighetsrådet og bispedømmerådet, tjener den synodale rådsstrukturen til å binde sammen de leke og geistlige elementer (grupper) i kirken.

Også etableringen av Bispemøtet som en offisiell kirkelig ordning i 1934, ved kronprinsregentens resolusjon, kan ses i perspektivet om reformer i retning av kirkelig selvstyre – selv om Bispemøtet ikke har fått formell myndighet i kirkestrukturen.

Men alle reformetappene har funnet sted innenfor statskirkeordningen, for noen med den forutsetning at den skulle videreføres, for andre som viktige steg på vei mot et skille mellom stat og kirke.

I de siste tiår har stadig mer myndighet blitt overført fra departementet til Kirkemøtet, bl a liturgisaker, salmebok og en rekke regelverk.

Og altså også tilsette proster og biskoper

Med Per-Otto Gullaksen kan vi slagordmessig si at i forrige århundre ble Den norske kirke «Reformert fra å være en prestekirke der det statlige kirkestyret ble utøvet gjennom Kongens regulering av den geistlige tjeneste, til å bli en synodal-episkopal lovregulert statskirke med stor grad av kirkelig og lokalt selvstyre» (Stat og kirke i Norge, 2000 side 72).

3 Hva er en helhetlig kirkeorganisasjon?

Innenfor den ene verdensvide kirke skal Den norske kirke være en nasjonal kirke.

Med helhetlig kirkeorganisasjon forstår jeg en kirke hvor enhetene er knyttet til hverandre slik at den fremtrer som en enhetlig kirke.

En slik enhetlig kirke er ikke ment som et uttrykk for et ønske om å sentralisere og fjerne bredde og mangfold.

Med den begrensning det ligger i det felles uttrykk for tro som denne kirke har.

Et lite innskudd om det kirkelige demokratiet:

Det kirkelige demokratiet vi har og som vi skal videreføre, kan ikke brukes til å svekke det kirkelige trosgrunnlag som er rammen for dette kirkelige demokratiet og som de demokratiske rådsorganene er bundet av.

En demokratisk organisasjon i vanlig, politisk forstand, kan kirken derfor aldri bli.

Derfor trenger vi felles, kirkelige forpliktende ordninger og strukturer som kan virke helhetsskapende.

Disse ordningene og strukturene må være slik at vi innenfor disse kan skape best mulige vilkår for et rikt menighetsliv, som sagt med mangfold – både lokalt og regionalt.

Slik sett er ordningene og strukturene redskaper.

Samtidig trenger vi gode ordninger for å ivareta vår forpliktelse overfor den verdensvide kirke som Den norske kirke er en del av, blant annet gjennom deltakelse i økumeniske organer.

4 Den lokale menighet og den universelle kirke

Kirke har i Det nye testamentet ulike betydninger.

Både den universelle kirke og de lokale samlinger av mennesker i menigheten.

Men det er menighetene som er å betrakte som den primære form for kirke.

Det nærmeste vi kommer en luthersk kirke definisjon må vi hente fra Confessio Augustana art VII:

«Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett».

Enkelt sagt: det som konstituerer kirken, er forkynnelsen og sakramentsforvaltningen.

Når kirkens grunnleggende kall – å forkynne evangeliet – skjer i det gudstjenestefeirende fellesskap, betyr dette at det er i den lokale menighet at kirkens oppgaver i hovedsak må finne sted.

Med referanse til tidligere foredrag i dag: Det er for at kirken skal ivareta sitt oppdrag – forkynnelsen av evangeliet – at den finner sin organisatoriske form (gesellshaft)

Ellers er den primært et fellesskap av de døpte og troende (gemeinshaft)

Slik er det i dag - med soknet som den grunnleggende geografiske og administrative enhet i Den norske kirke og som dermed er rammen for den gudstjenestefeirende menighet i et bestemt område.

Isolert sett trekker dette i retning av betydelig lokalt selvstyre.

Et uttrykk for dette er at soknene allerede er definert som selvstendige rettslige enheter.

Men ingen menighet – selv ikke i en kongregasjonalistisk tradisjon, som står våre lutherske kirker i Norden fjernt – kan være menighet alene, helt løsrevet fra andre menigheter eller kirken som helhet.

Kirken har også etter vår bekjennelse en universell karakter:

«og at der er én hellig, allmenn og apostolisk kirke» (Nikaenum)

«Like ens lærer de at det alltid vil forbli én hellig kirke» (CA artikkel VII)

Kirkens universelle karakter viser seg blant annet i form av felleskap og forpliktende strukturer menigheter imellom innenfor rammen av nasjonalkirker og i noen grad i de internasjonale konfesjonelle og økumeniske organisasjonene.

Den norske kirke skal gjennom sin organisasjonsstruktur på nasjonalt og regionalt nivå ivareta menighetenes interesser, bevare enheten og samarbeidet mellom dem.

Dette fremgår i dag eksplisitt av kirkelovens bestemmelser om bispedømmeråd, kirkeråd og Kirkemøtet.

Deres primæroppgave er å tjene menighetene.

På den annen side er også den lokale menighet avhengig av hjelp fra det større fellesskap for å oppfylle sitt og kirkens kall i verden.

Kirkens kall i verden handler ikke bare om forkynnelsen og sakramentsforvaltningen, men om misjon, evangelisering, diakoni og sjelesorg.

Og store økonomiske og administrative oppgaver.

Det er ganske enkelt en rekke oppgaver som er for omfangsrike eller spesialiserte til at den enkelte menighet har ressurser til å løse dem alene, hver for seg.

Men et fellesskap av menigheter kan løse oppgaver som de enkelte menigheter ikke klarer å løse alene.

Dette gjør de på de enkelte menighetenes vegne.

I Den norske kirke har vi ikke minst frittstående organisasjoner og institusjoner som innenfor rammen av Den norske kirke, men uten formell strukturell tilknytning, løser oppgaver av diakonal og misjonar art.

Kirkemøtet har i samsvar med ovennevnte ved flere anledninger uttrykt at Kirkemøtet er menighetenes organ – med et ansvar for saker som angår hele kirken.

En annen måte å uttrykke det samme på er å si at de regionale og sentrale organer har sitt mandat fra menighetene, og at de skal tjene lokalmenigheten og styrke dens virksomhet.

5 Statens helhetsskapende rolle bortfaller

I vekslende former har Kongens og statens styring vært en bærebjelke i organiseringen av Den norske kirke.

Vi kan si at statskirkeordningen har vært en sammenbindende kraft i kirkestyret.

På ulikt vis har statens styre bidratt til helheten i kirkeorganisasjonen.

Da Kongens kirkestyre fremdeles gjaldt, kom dette særlig til uttrykk i Kongens oppgave med å sørge for én tro, én lære og én ordning i kirken og at kirken faktisk ble styrt.

Etter hvert ble styringen delt med Regjering og Stortinget.

Denne enheten eller helheten kommer fortsatt i dag til uttrykk ved statlig styring, særlig gjennom

- Lover, forskrifter og annet regelverk som er felles for hele kirken;

- En statlig, samordnet prestatetjeneste – der biskopens tilsynsfunksjon er et særlig viktig virkemiddel for å skape enhet;
- Økonomiske virkemidler, der styringen i de senere år har blitt stadig mindre detaljorientert, men mer rettet mot formulerte hovedmål for kirken

Overføringen av styringsmyndighet til kirkelige rådsorganer har skapt en form for dobbel (eller parallell) demokratisk, synodal ordning.

Jeg tror det er riktig å si at statlige myndigheter mer og mer har sett det irregulære i å være kirkestyre og har vært ubekvem med å ha så stor makt og innflytelse i ett kirkesamfunn.

I en tid der mangfoldet av tro og livssyn er tydelig tilstede i samfunnet.

Det har vært en stor grad av enighet i Den norske kirke om at staten som sammenbindende kraft eller makt ikke – i hvert fall ikke lenger - har tilstrekkelig kirkelig legitimitet.

6 Kort om de nå aktuelle reformene av Den norske kirke

Som nevnt pågår det en trinnvis reformprosess av Den norske kirke, der det ene trinnet legger grunnlaget for det neste.

Vi har bak oss en forfatningsreform fra 2012.

Og vi går nå videre inn i en *forvaltningsreform* som skal iverksettes i 2017 og en lovreform og kirkeordningsreform som utredes parallelt, med sikte på iverksetting i 2020.

Ved forfatningsreformen fra 2012 ble Grunnlovens bestemmelser om statskirken opphevet – herunder bestemmelsene om kirkelig statsråd og bestemmelsen om at statsråden med ansvaret for kirkelige saker skal være medlem av Den norske kirke.

Videre er ikke lenger biskopene og prostene kirkelige embetsmenn utnevnt av Kongen i kirkelig statsråd.

Bare to bestemmelser knytter fortsatt staten til kirken:

- Kongen skal fortsatt bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

- Den nye Grunnlovens § 16, gjengitt ovenfor i pkt. I.

Det er Grunnloven § 16 som nå er det rettslige grunnlaget for den kirkelov vi har.

Vi har altså en grunnlovsforankret kirkelov og folkekirke.

Det betyr inntil 2017 at ansatte prester, proster og biskoper og den regionale (bispedømmevis) og sentrale kirkelige administrasjon med sine ansatte, er statlige forvaltningsenheter.

I økonomisk forstand regnes kirken i dag som en del av statens egen virksomhet – hva gjelder de statlige og ikke kommunale bevilgningene - der utgiftene i hovedsak føres som en del av statens ordinære driftsutgifter.

Slik sett kan vi fremdeles tale om en slags statskirke i Norge.

Og fortsatt har vi en kirkelov som i detalj definerer kirkens ulike nivåer og deres organer.

Fremdeles har Kongen og enda mer departementet en viktig styringsrolle overfor kirken.

Men statens rolle i kirkestyret er allikevel fundamentalt endret – ikke minst fordi Grunnloven nå ikke lenger definerer den religiøse virksomheten i kirken som statens ansvarsområde.

Forvaltningsreformen i 2017 tar sikte på

- At Den norske kirke blir et eget rettssubjekt
- At Den norske kirke blir arbeidsgiver for biskoper og prester og at de samme blir kirkelige arbeidstakere
- At den årlige statlige bevilgningen til Den norske kirke blir overført i sin helhet til Kirkemøtets disposisjon og forvaltning

Parallelt med dette arbeider vi nå med den neste reformfasen frem mot 2020.

Det handler om kirkens organisering som en selvstendig folkekirke.

Det handler blant annet om

- Hvilke demokratiske beslutningsorganer skal kirken ha. Er forenkling mulig?
- Hvor skal arbeidsgiver myndigheten ligge og hvor og hvem skal utøve den?

Dette forutsetter at Stortinget endrer den offentlige kirkelige lovgivningen til en rammelov som får en tilknytning til og likhet med lovgivningen for andre tros og livssynssamfunn.

Denne reformens hovedformål er å redusere den statlige reguleringen av kirken – og samtidig overlate til Kirkemøtet som kirkens øverste representative organ å vedta en kirkeordning.

I dag er det politisk støtte for en slik reform.

I regjeringens politiske plattform inngår utarbeiding av en helhetlig lov om tros- og livssynssamfunn der også en kortfattet rammelovgivning om Den norske kirke kan innlemmes.

Det må i hovedsak bli kirken, ved Kirkemøtet som Den norske kirkes øverste representative organ, som får myndighet til å bestemme den kirkelige organiseringen.

At vi som nevnt fremdeles har et læregrunnlag gitt av staten, ved en eneveldig Konge i 1687, er ingen holdbar løsning.

Kirken har derfor også igangsatt en prosess for å forankre læregrunnlaget i et eget kirkelig regelverk, også med sikte på iverksetting i 2020.

7 Enkelte aktuelle virkemidler

Jeg skal nå rette oppmerksomheten mot enkelte av de aktuelle virkemidler jeg ser for meg for å skape en helhetlig kirkeorganisasjon for Den norske kirke.

7.1 Soknet er bundet til trossamfunnet på nasjonalt nivå

Først skal jeg omtale et forhold som berører soknet og som er av grunnleggende betydning for kirkens nasjonale enhet. Dette er dagens bestemmelse i kirkeloven § 2 om at soknet, som altså er egne rettssubjekter, ikke kan løses fra Den norske kirke.

Det er ganske avgjørende at soknet er uløselig knyttet til Den norske kirke.

Her betyr Den norske kirke trossamfunnet ved dette navn – ikke bare det nasjonale rettssubjektet som ventes etablert fra 2017.

Bestemmelsen betyr først og fremst at et sokn ikke ved egen beslutning eller pålegg utenifra kan tre ut av trossamfunnet Den norske kirke.

En slik begrensning i soknets frihet er et særlig viktig virkemiddel til å binde Den norske kirke sammen til ett trossamfunn.

Videre innebærer bestemmelsen at soknets organer ikke kan foreta disposisjoner som unndrar soknet fra de rettsvirkningene som følger av å være sokn i Den norske kirke.

I dette ligger blant annet at gudstjenester og kirkelige handlinger i alle landets menigheter skal gjennomføres i lojalitet mot evangelisk-luthersk lære og i samsvar med de liturgier og ordninger, herunder kirkelige bøker, som fastsettes av Kirkemøtet i kraft av dets rolle som kirkens øverste representative organ.

Tilsvarende skal soknets kirker bare kunne benyttes til virksomhet som faller inn under de formål som Kirkemøtet har bestemt.

Videre ligger det i en slik bestemmelse at alle menigheter i Den norske kirke vil være underlagt biskopens tilsyn.

Av dette følger også en plikt for soknet til å legge til rette for at biskopen kan utføre sine tjenesteplikter, for eksempel i forbindelse med visitas.

Kirkemøtet har antatt at en slik bestemmelse vil bli fastsatt i rammeloven, fordi soknets rettslige selvstendighet tilsier at lov er nødvendig på grunn av det såkalte legalitetsprinsippet.

7.2 Alle sokn må sikres ressurser til kjernevirksomheten

Uten ressurser til kirke og prest vil ikke en menighet på sikt overleve.

I den Kirkemøte saken fra 2015 om Stortingets rolle i kirkestyret uttalte Kirkemøtet at det i lov bør fastsettes at hvert sokn skal ha minst én kirke og være betjent av prest.

En lovbestemmelse som ikke følger først og fremst av legalitetsprinsippet, men er et uttrykk for at Kirkemøtet istemmer myndighetenes ønske om at Den norske kirke skal være en landsdekkende kirke.

Det er et kriterium for at de bevilgende myndigheter skal gi denne kirken en økonomi som gjør dette mulig.

At kirken er landsdekkende, er et av de sentrale elementer i Den norske kirkes status som landets folkekirke.

For hele Norge er inndelt i sokn, den lokale kirkelige grunnenheten.

Uansett om dette fastsettes i statlig lov eller i Kirkemøtets kirkeordning, vil dette være et virkemiddel til å skape en helhetlig kirkeorganisasjon – der kirkemedlemmene vil oppleve kirkens nærvær over det ganske land.

7.3 Forholdet mellom det nasjonale rettssubjektet og soknet

Det er en større debatt om forholdet mellom det ene store rettssubjektet og de mange små soknene, som alle går under navnet Den norske kirke.

Skal det være slik i fremtiden?

I sitt høringsdokument om 2017-reformen skriver departementet om arbeidet med rammeloven at:

«Hvordan og i hvilket omfang man velger å lovregulere forholdet mellom de lokale rettssubjektene og det nye, vil imidlertid være det helt sentrale spørsmålet ved utformingen av en fremtidig rammelov.»

Ut over det som følger av at soknene ikke kan løses fra Den norske kirke, er det i dag særskilt fastsatt når Kirkemøtet eller bispedømmerådene har myndighet overfor soknet ved dets organer.

Ellers ikke.

Det forventes ikke at den fremtidige rammeloven skal inneholde slike positivt oppregnede bestemmelser om Kirkemøtets myndighet overfor soknene.

Det vil antakelig ikke la seg gjøre innenfor målsettingen om en kortfattet rammelov.

Det nærmere vernet av soknene ventes overlatt til Kirkemøtet å fastsette bestemmelser om.

Problemstillingen vil være om de mange små rettssubjektene skal inngå som selvstendige enheter i det ene store eller om forholdet mellom dem fortsatt skal reguleres i en lovgivning som avgrenser dem mot hverandre.

Et alternativ er at soknene inngår som selvstendige enheter innenfor det nasjonale rettssubjektet.

Begrunnelsene som fremføres er det pedagogisk uheldige i at Den norske kirke dels skal bety det nasjonale rettssubjektet, dels trossamfunnet ved samme navn – slik at det ikke er sammenfall mellom trossamfunnet Den norske kirke og rettssubjektet ved samme navn.

Hvis soknene ikke inngår som enheter innenfor det nasjonale rettssubjektet, kan det tenkes situasjoner der det er uklart hvem Kirkemøtet opptrer på vegne av.

Videre - dersom hele kirkeorganisasjonen inngår i ett rettssubjekt, ligger det rettslig bedre til rette for å skape ett felles arbeidsmarked innen kirken.

Hvis soknene står utenfor det nasjonale rettssubjektet kan det være umulig å etablere en ordning der bispedømmerådet både er organ for det nasjonale rettssubjektet og for soknene.

Handlingsrommet Kirkemøtet får i utviklingen av kirkeordningen blir i så fall mindre enn den kunne vært.

I en slik løsning kan bispedømmerådet tenkes nettopp å være organ som opptrer både på vegne av det store rettssubjektet og de små.

Og på den måten skape gjennomgående bånd og linjer i kirkeorganisasjonen – helt i tråd med det som er et mål også for representasjonen i rådsstrukturen.

Det viktigste motargumentet mot en slik kirkeordning er en mulig sentraliserende tendens og en indirekte svekkelse av selvstendigheten til de små rettssubjektene.

Dette er avgjørende problemstillinger for en kirke som sterkt vektlegger soknet som den grunnleggende enheten i kirken og som samtidig skal finne en god og effektiv organisering av en helhetlig kirke.

7.4 Regionale og nasjonale organer: Betydningen av deres relasjon til menighetene – konsekvenser for innrettingen av valgordningene

Med henvisning til CA VII fastholder jeg at kirken primært har sin forankring lokalt.

Kirkens regionale og sentrale organer skal ivareta menighetenes interesser og være menighetenes organ.

En annen måte å uttrykke dette på, er å si at de regionale og nasjonale organer skal hente sitt mandat fra de lokale menigheter og representere (og tjene) disse.

Målet må være å binde de ulike organisasjonsnivåene sammen på en slik måte at dette mandatet fra menighetene i størst mulig grad kommer til uttrykk.

Vi er da over i spørsmålet om hvordan de kirkelige råd blir satt sammen – altså valgordningene.

Det er her en selvsagt forutsetning at bare medlemmer av kirken er valgbare og stemmeberettigede.

Den norske kirke har hatt en ordning der de leke representanter i bispedømmerådene og Kirkemøtet er valgt av de demokratisk valgte menighetsrådene – såkalt indirekte valg.

Ved de siste valg er dette endret til direkte valg av samtlige leke medlemmer eller en kombinasjon av indirekte og direkte valg.

Til støtte for en ordning med direkte valg blir det anført at det vil føre til større engasjement og oppslutning i de kirkelige valgene, og at dette kan styrke den demokratiske legitimiteten til de kirkelige organer på regionalt og nasjonalt nivå.

En ordning med direkte valg har vært at den vil tydeliggjøre det enkelte kirkemedlems medansvar og medinnflytelse for kirkens øverste organer.

Det indirekte valg der menighetsrådet velger de regionale organer og dermed Kirkemøtet, har den styrken ved seg at en på denne måten sikrer en tydelig indre sammenheng mellom nivåene i kirken.

Slik vil alle kirkens organer hente sitt mandat fra de lokale menigheter, deres organer og representere og tjene disse.

Den nasjonale synoden vil slik hente sitt mandat fra menighetene.

Jeg forstår at biskop Aurelius i går tydelig ga uttrykk for en slik måte å tenke på.

Dette er en viktig debatt som ikke bare kirkefolk, men de politiske miljøene har sterke meninger om.

7.5 Arbeidsgiveransvaret

Overføringen av arbeidsgiveransvaret for prester og biskoper fra staten til kirkelige organer gir nye muligheter for en samlet arbeidsgiverpolitikk for alle ansatte.

Og en samlet strategisk tenkning om bruk av medarbeiderressursen i kirken.

Den store diskusjonen handler om hvor dette arbeidsgiveransvaret skal plasseres og utøves.

- På bispedømmenivå eller i et av menighetens organer?
- Skal det utøves på samme sted for prester så vel som diakoner og kirketjenere eller på ulike nivåer som i dag?

Men på tross av stor uenighet om hvor arbeidsgiveransvaret skal legges, vil overføringen til kirkelige organer være en viktig sammenbindende kraft for kirkeorganisasjonen.

8. Læremessig enhet

8.1 Kirkens formelle læregrunnlag – planlagt forankring av dette.

Ethvert trossamfunn har sin forankring i et læregrunnlag.

Det er den avgjørende sammenbindende kraft.

Grunnloven omtaler som nevnt Den norske kirke som en evangelisk-luthersk folkekirke.

I en luthersk kirkeforståelse er enhet i læren viktig for å konstituere enhet i kirken – jf. også her CA artikkel VII:

«Og til sann enhet i kirken er det nok å være enig om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene.»

Det er derfor av grunnleggende betydning at kirkeordningen inneholder klare elementer av forpliktelser på et felles læregrunnlag for vår kirke.

I dag er dette rettslig forankret i statlig lovverk fra eneveldets tid, men Kirkemøtet og Kirkerådet arbeider med å utrede hvordan læregrunnlaget innholdsmessig skal komme til uttrykk i et nytt øverste regelverk.

Dette er foreslått kalt Den norske kirkes grunnlag og ventes vedtatt iverksatt fra 2020 sammen med den øvrige kirkeordningen.

Regelverket skal omfatte det som i særlig grad definerer kirkens liv og virke.

Læregrunnlaget vil her utgjøre en slags overbygning for de øvrige bestemmelser.

Også utformingen av kirkens oppdrag hører inn i et slikt øvre regelverk

8.2 Læremessig forvaltning og tilsyn

Det er viktig at også den fremtidige kirkeordningen finner et klart uttrykk for biskopens åndelige lederfunksjon i vår kirke. Denne har han eller hun på vegne av hele kirken.

Biskopen skal arbeide for at menighetene knyttes til og hører sammen med det større kirkefellesskapet i et prosti, et bispedømme, på landsbasis og i den verdensvide kirke.

Biskopens tilsynstjeneste er derfor en enhetens tjeneste. Han skal se til at kirken blir holdt sammen som én, hellig, allmenn (katolsk) og apostolisk kirke.

Dette tilsynsansvaret er i dag uttrykt slik i Tjenesteordning for biskoper § 1 første ledd:

«Biskopen skal gjennom forkynnelse og sakramentsforvaltning ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse, fremme og bevare enheten i Guds kirke og rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelig tilsatte og øvrige medarbeidere. For å ivareta dette tilsynsansvar kan biskopen gi råd og veiledning, og også gi bindende pålegg vedrørende presters og andre kirkelige tilsattes tjenesteutøvelse.»

Også i fremtiden vil det være svært viktig at de kirkelige møter og råd er underlagt en lojalitetsplikt overfor læren.

I dag heter det i kirkeloven § 28 at «de kirkelige møter og råd etter denne lov skal utføre sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære».

At denne lojalitetsplikt etterleves hører det primært til biskopen å påse – ved at denne «fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk lutherske lære» (Tjenesteordning for biskoper § 1 tredje ledd).

Slik er biskopens tjeneste svært viktig for en helhetlig kirkeordning også i fremtiden.

Men om biskopen også må ha del i arbeidsgiveroppgaver overfor presteskapet for å ivareta dette i fremtidens kirkeordning; det er det stor debatt om i Den norske kirke.

La meg legge til: Biskopens symbolfunksjon som kirkelig leder og åndelig veileder er en fortsatt av stor viktighet, kanskje nettopp pga den medievirkelighet vi lever i.

9. Sammensetningen av rådsorganene lokalt, regionalt og nasjonalt – videreføring av modellen med embete og råd i samvirke

Etter nytestamentlig forbilde er det i Den norske kirke – slik som i mange andre lutherske kirker – etablert et samvirke mellom de som representerer den ordinerte tjeneste og kirkens leke medlemmer (det allmenne prestedømme).

Dette er gjort gjennom måten de kirkelige rådsorganer er sammensatt på.

Vi har gjerne omtalt vår modell som «embete og råd i samvirke».

Eller mer korrekt språkbruk i Den norske kirke nå - samvirke mellom den ordinerte tjeneste og de leke valgte medlemmene.

Modellen er gjennomført både i menigheten, i bispedømmet og nasjonalt.

Den innebærer at soknepresten (eller en annen prest) samarbeider med menighetsrådet gjennom å ha sete der.

Tilsvarende har biskopen sete i bispedømmerådet og Kirkemøtet – med stemmerett.

Og i Kirkemøtet suppleres også biskopene av et antall prester. Slik finner det sted et samarbeid innenfor rådernes rammer. Det er denne formen for samarbeid eller samråd vi gjerne kaller et samvirke mellom den ordinerte tjeneste (prestedtjenesten) og det allmenne prestedømme – eller «embete og råd i samvirke».

Modellen innebærer samtidig at elementer fra en episkopal kirkeordning er vevd eller knyttet sammen med en synodal struktur, siden biskopen både øver et selvstendig tilsyn med menighetene og de ansatte – og samtidig samarbeider med rådene gjennom å være medlem av disse.

Tilsvarende har den lokale prest både en relativt selvstendig stilling overfor soknets organer, samtidig som han eller hun er fast medlem av menighetsråd og kirkelig fellesråd. Vi kan derfor si at biskoper og prester både fungerer i rådene og uavhengig av disse – de virker både innenfor og utenfor rådene.

Denne samvirke modellen er derfor et avgjørende viktig virkemiddel til å binde de enkelte elementer i vår kirke sammen.

Modellen regnes som så viktig at Kirkemøtet i 2015 uttalte at den i kirkens øverste regelverk bør uttrykkes som styrende prinsipp for kirkens organisering.

«Den norske kirkes styringsorganer skal være organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament»

10. Til slutt

Det kirkeordningsarbeidet vi nå ser frem til å fullføre, er avslutningen på en prosess som begynte på 1850 tallet.

Opp gjennom årene har det vært store offentlige utredninger og viktige endringer har skjedd i relasjonen mellom stat og kirke.

Men det har tatt tid.

De siste femten årene har det vært et intenst arbeid både i kirken og hos statlige myndighetene.

Det har vært mye godt politisk håndverk og samarbeid mellom kirkelige og offentlige organer.

Det kreves også i aller høyeste grad de nærmeste årene.

Men når kirken nå skal etablere kirkelige myndighetsorganer på egen hånd og ta de endelige avgjørelsene om både læresaker og organisasjonssaker, så er jeg overbevist om at samvirke modellen vil være helt avgjørende for å få dette til.

Samvirket mellom den ordinerte tjeneste og de demokratisk valgte leke representantene i styrer og råd, er avgjørende for å skape en helhetlig kirkeorganisasjon som bærer troen på den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus til nye generasjoner.

Gud velsigne våre nordiske kirker som har så mye og som trenger så mye!